TEOFRAST

CARACTERELE

DIN LIMBA ELINĂ
DE
G. FOCȘENEANU

CASA ȘCOALELOR

TABLA DE MATERII

	Pag.
Vicleanul	4
Linguşitorul	5
Trăncănitorul	6
Mojicul	7
Doritorul de a plăcea	8
Neruşinatul	9
Limbutul	10
Plăsmuitorul de ştiri	12
Neobrăzatul	13
Hârşitorul	14
Desmăţatul	15
Tontul	16
Secătura	17
Hàbăucul	18
Necioplitul	18
Superstiţiosul	19
Cârtitorul	20
Neîncrezătorul	21
Nespălatul	22
Nesimţitorul	22
Infumuratul	23
Cârpănosul	25
Lăudărosul	26
Ingâmfatul	27
Speriosul	28
Absolutistul	29
Cel cu învăţătura târzie	30
Bârfitorul	31
Prietenul răilor	33
Avarul	34

— Ed. I. 2050 ex. VII 1943 —

M'am gândit adesea, și acum și mai de mult și mă voi mira cât voi trăi, de ce în Grecia, cu aceeași climă și aceeași creștere pentru toți Grecii de pretutindeni, există totuși așa de mari diferențe în felul nostru de a fi. E mult timp, dragă Polycles, de când observ firea omenească ; am 99 de ani și am avut de-a-face cu fel de fel de caractere foarte deosebite. Așa am ajuns ca, privind cu mare grijă față în față și pe cei buni și pe cei răi, să caut să însemn felul de puritate, prin care se caracterizează și unii și alții în viața lor.

Am să-ți înfățișez deci, înșirându-le pe clasa diferitelor forme de caractere, cu care te poți întâlni, și felul lor de puritate. Socot, dragă Polycles, că pe urma acestor însemnări, pe care le voi lăsa lor, fiii noștri vor ajunge mai buni și găsind într'însele modele, nu vor mai căuta să aibă a face și să se ia decât după oamenii superiori, spre a nu le rămânea mai pre jos.

Vin acum la subiectul meu ; tu cercetează-l cum se cade și vezi, dacă ce spun eu este drept. Voi începe deci de-a-dreptul, fără introducere și vorbă multă, cu cel viclean. Îți voi prezenta astfel viclenia ; o voi defini, îți voi arăta vicleanul, ce este el și ce caracter reprezintă. Și tot așa cu celelalte patimi, voi încerca a le pune în lumină după planul hotărît, fiecare la locul și la rândul ei.

I.

VICLEANUL

Viclenia privită în general este umilința mincinoasă in faptă și vorbă. Și iată cam cum se arată cel viclean:

Te dușmănește, dar vine la tine, pentru ca nu cumva să vezi că te urăște. Te laudă mereu pe față, dar te sapă necontenit pe ascuns. Ai pierdut un proces? Indata mare el vine cu regretele lui. L-a vorbit cineva de rău? El tace, și dușmănia arătată nu o ia în samă. Ai tras cumva un necaz și te tânguești lui? Te ascultă rece și nepăsător. Ai nevoe mare să-i spui o vorbă imediat. Iți trimete răspuns, să vii altădată. Despre treburile lui nu suflă nimănui nimic. „Are să mai vadă". „Doar de abia a sosit"..... „Apoi era și cam târziu"..... „Și a fost și cam bolnav"..... Vine vremea să-i ceri un împrumut comercial, ori prietenesc. „Ei, nu prea are. Să mai vadă!" A vândut ceva în târg? „Dar de unde; nici nu s'a gândit". Altădată n'a vândut nimic. „Cum de nu? Ba încă cum!" A auzit ceva? „El, să audă!" A văzut ceva? „El să vadă!" Dar poate isbutești să-l aduci să recunoască singur că este imposibil să fie chiar așa. „Ei, mai știi? Se prea poate. Dar, vezi, iaca nu-și mai aduce aminte!" Și toată vorba lui este, ba că are să se mai gândească; ba că nu știe absolut nimic; ba că de una ca asta habar nu are; ba că, ehei, de câte ori n'a avut și el gândul acesta! Pe scurt el e omul, a cărui vorbire se reduce numai la întorsături de acestea: „Iacă, zău, nu-mi vine să cred. Ce temei pot să pun pe o vorbă ca asta? Drept să-ți spun, sunt uimit, După câte spui tu parcă n'ar mai fi acela! Atâta, că el parcă altfel îmi cânta mie odată! Ei, drăcia asta nu pot s'o înțeleg nici în ruptul capului. Ia lasă-mă dragă, cu vorbe de acestea. Vezi, îmi vine tare greu, să nu te cred. Dar tot așa de greu, să văd, cum mi-l

arăți tu. Zău, la grea încurcătură mă mai pui! Ia vezi de nu te lua așa de ușor după toate!".

Cam acestea sunt vorbele, suciturile și răsuciturile la care te poți aștepta dela cel viclean. Iar de unii ca aceștia pururea ascunși și cu două fețe să te ferești mai tare decât de niște vipere.

II.

LINGUȘITORUL

Lingușirea s'ar putea privi ca o purtare josnică, dar aducătoare de folos, celui ce o întrebuințează. Și iată cam cum se prezintă lingușitorul.

„Nu vezi, dragă, îți zice el la primblare, cum toată lumea stă în admirație împrejurul tău? Ei, ia spune-mi, cine mai are parte de așa ceva în tot orașul? Chiar eri se făcea elogiul tău la Portic. Erau acolo peste treizeci de persoane și venind vorba despre cine-i cel mai mare om din tot orașul nostru, toți cei de față într'un gând și într'un glas au fost de părerea mea asupra numelui tău"! Și zicând acestea culege pe rând cel mai mic pufișor de pe haina ta și cel mai mic firișor de pleavă prins de barba ta. „Nu vezi, dragă, zice el, zâmbind: „Nu s'au împlinit încă două zile, de când nu ne-am mai văzut și a și început a-ți cărunți barba! Și doar acum ți-i timpul să ai părul negru!" Iar dacă se întâmplă, să începi a vorbi ceva, el poruncește imediat tuturor celor de față: „Tăcere!" Dacă tu cânți cumva te înnecă în aplause, strigându-ți la tot pasul: „Bravo!" N'ai apucat bine a arunca o biată glumă searbădă și el o și povestește pe un râs nebun, ținându-și gura cu mâneca, așa ca unul ce nu se mai poate opri. Toți trecătorii din calea ta sunt rugați, să se dea repede la o parte „ca să treacă Domnul!" Copilașilor din casă el le cumpără și le aduce tot felul de mere și pere pe care le

împarte sub ochii tatălui sărutându-i și strigându-le: „Numai la așa tată așa copii!" Dacă merge cu tine la cismar „Ce arc a face frumusețea piciorului tău, zice el îndată, cu asifel de încălțăminte!" Te pregătești să mergi la un prieten; el o și ia rasna înainte: „Știi că vine la tine Domnul Cutare"!.

Și tot într'o fugă se întoarce iarăși înapoi: „Știi că am și anunțat visita ta!" zice el. Nici vorbă că el este în stare să ia de-a-rândul colindând magazinele de mode feminine. Nici n'au apucat încă musafirii a gusta vinul și el a și început: „vin ca acesta nu se mai află!" „D'apoi gust așa de ales ca la tine!" Și ridicând ceva de pe masă: „Ei, unde și cine mai are azi așa ceva?" Și mereu își desmeardă gazda cu vorbe ca acestea: „la vezi să nu răcești, dragă; pune te rog haina mea pe umere!" Și într'o clipă ți-o și așază pe spate. Apoi veșnic cu gura la urechea ta nu te mai slăbește cu drăgălășia și mai că nu te mai lasă din ochi să mai schimbi o vorbă cu alții. La teatru, el înhață imediat perinele din mâna sclavului și ți le așterne păturindu-le bine pe bancă. Apoi te îneacă iarăși într'un potop de complimente asupra arhitecturei fără pereche pe lume a casei tale; asupra frumuseței parcurilor dimprejur și asupra uimitoarei asemănări aidoma a portretului tău, viu, de parc că suflă.

Pe scurt, nu-l vei vedea niciodată pe lingușitor, decât căutând ca și cu vorba și cu fapta să se facă plăcut și lipicios.

III.

TRĂNCĂNITORUL

Trăncănirea este pasiunea către vorbă multă și nesocotită; și iată cam cum se arată trăncănitorul.

Afându-se lângă tine, fără a te cunoaște el și începe

a-ţi lăuda femeia lui. Apoi trece la un vis pe care l'a visat noaptea trecută. După aceea începe a înşira pe rând tot ce a mâncat la vremea prânzului. Şi tot aşa înainte, din vorbă în vorbă, el te asigură că oamenii din ziua de azi nu mai au a face cu cei din vremea veche ; că grâul a ajuns foc de scump în piaţă ; că tare mare forfotă de streini a umplut oraşul dela o vreme încoace ; că după Sărbătorile Dionisiace se deschide iar marea pentru corăbii ; că dacă ar da Dumnezeu o leacă de ploaie tare bine ar mai prinde pământului ; că şi-a pus şi el în gând să are şi să semene cutare ogor la anul ; că tare-i greu de trăit în vremea de azi ; că, iaca, Damip a adus cea mai mare făclie la Sărbătorile Demetrei ; că el ştie exact numărul coloanelor dela Odeon ; că „ştii că ieri am avut nişte vărsături ?" că „oare în ce zi suntem azi ?" că între Septembrie şi Octombrie cad Misterele ; că între Octombrie şi Noembrie cad Apatnriile ; că între Decembrie şi Ianuarie cad Sărbătorile Dionisiace săteşti. Şi dacă-i dai drumul să tot meargă aşa, nu mai scapi de trăncăneala lui.

De aceea, de trăncălăi de aceştia să fugi cât te ţin picioarele şi braţele, căci nu-i uşor s'o poţi scoate la capăt cu oameni care nu ştiu nici de voe, nici de nevoe.

IV.

MOJICUL

Mojicia ar fi parcă grosolănia care habar n'are de buna cuviinţă. Şi iată tipul mojicului.

Mergând la o adunare el îşi înfulecă mujdeiul lui şi zice că nu se află pe lume miros mai plăcut decât al usturoiului. Poartă încălţămintea totdeauna mai largă decât piciorul lui. Când vorbeşte, parcă mugeşte. N'are încredere nici în prietenii nici în neamurile lui, dar destăinueşte celor dimprejur cele mai mari lucruri, iar când

vine dela vreo adunare, povesteşte de pe câmp, tot ce s'a petrecut acolo. Când se aşază pe scaun îşi trage haina deasupra genunchilor fără pic de ruşine pentru goliciunea lui. Pe drum nu vede şi n'aude nimica, dar dacă dă de un bou, un măgar, ori un ţap, se opreşte, privindu-i cu gura căscată. Dacă a nemerit în cameră, mănâncă de te îngrozeşte şi bea de prăpădeşte. Pişcă pe ascuns pităriţa şi o ajută apoi la râşnitul făinei pentru dânsul şi toată casa lui. Se pune la masă, dar sare apoi să dea fân la vite. Dacă baţi la poartă el îţi deschide singur, ţinând câinele de bot, cu cuvintele : „Ehei, ăsta-i săracul, străjerul neadormit al casei, şi locului!" I se aduce un împrumut înapoi ? El nu primeşte banii, pentrucă ar fi având lipsă la căutar şi prefinde alţii. Ai împrumutat cumva dela dânsul un plug, un coş, un sac ? Nu mai poate adormi de grija lor şi se scoală la miezul nopţii ca să ţi le ceară înapoi. Scoborînd spre oraş, întreabă pe cine-i iese întâi în cale : „Ei, cum se mai vând picile ? Da sărăturile ?".

Apoi adaugă, că numai să ajungă în oraş şi are să se ferchezuiască o leacă ; şi pe urmă, fiindcă tot îi este în drum, are să cumpere dela Archia şi nişte scrumbii. In hac rage ca o vită, iar lălpile ferecate îi clămpănesc mereu pe toate drumurile.

V.

DORTORUL DE A PLACEA

Dorinţa de a plăcea, luată într'un cuvânt, este lăsarea la o parte a binelui, pentru a plăcea la toţi. Şi iată cam cu ce fel de om avem a face aici.

Abia te-a zărit de departe şi te şi salută lipicios pe nume, te proclamă cel mai înzestrat dintre oameni, te încarcă de complimente, se încleştează de tine cu amândouă mâinile şi nici că-ţi mai dă drumul să treci. Şi

numai după ce te-a ținut mult pe loc și s'a întrebat mereu, când va mai avea oare fericirea de a te mai vedea iară, îți dă drumul cu mare greutate, încărcându-te din nou de toate laudele. Luat ca arbitru, el vrea să placă de o potrivă nu numai celui ce l'a ales, ci și părței adverse, ca să vadă toți că om așa de nepărtinitor nici că mai este pe lume. În discuție cu streinii, el le dă dreptate contra alor săi.

Poftit la un ospăț, el te roagă să chemi de față și copiii. Și n'au apucat încă a intra bine, când el și strigă în gura mare, că nu se află pe lume smochină mai asemănătoare cu alta, decât ei cu tăticul lor. Și unde începe a-i apuca de mânuțe, a-i sălta în brațe și a-i așeza de o parte și de alta a lui. Până când tot jucându-se așa, când cu unul de-a-burduful, când cu altul de-a-bărbița, ceilalți închină steagul, lăsându-și căpușoarele grele de somn pe pântecele lui.

VI.

NERUȘINATUL

Nerușinare este nepăsarea totală, vorba sau fapta rușinoasă. Iar nerușinatul se arată cam așa:

De dimineață până în seară sudue în gura mare. Neavând nicio sfială de nimeni este totdeauna gata la aruncat oricui o insultă. Crescut între haimanale, desmățat, mereu gata la orice, el îți joacă dansul cel mai rușinos înainte de masă. La iarmaroace îl vezi pe la ușile comediilor, alergând, pentru strângerea gologanilor de intrare, dela un casă-gură la altul, mereu cu pumnul sus, gata a turti dintr'o dată pe cel ce se îndeasă să privească degeaba. Și azi ține crâșmă, mâine deschide casă de întâlnire, poimâine ajunge strângător de biruri. Și tot așa, la dânsul neatlându-se rușine, îl poți vedea îndată și crainic public și bucătar, și jucător la

noroc. Își lasă mama să moară de foame, stă dese ori la arest pentru tâlhărie și viața lui se petrece într'una mai mult la închisoare decât acasă. Îi place să se înconjoare de haimanale și apoi cu glas gros și răgușit să se răstească răcnind la trecători, provocându-i și insultându-i din două vorbe. Și astfel, unii sosind mereu, iar alții plecând înainte, unul se alege cu începutul, altul cu sfârșitul, altul doar cu câte o frântură de ici, de colo și la urma urmei nimenea nu știe bine de ce-i vorba. Iar pentru a-și arăta și mai bine totala lipsă de rușine își alege omul mai ales câte o zi de sărbătoare. Încolo, trăește veșnic numai în procese, când pârît, când pârând, când scăpând cu jurământul, când îndesându-se la judecată cu sânul plin de dovezi scrise și cu mâinile pline de hârtoage legate cu ață. Nu-i este rușine a se pune în fruntea haimanalelor de pe la hale; ba ajunge să le dea și bani cu împrumut cu procent de 25% pe zi. Îl vezi apoi cutrecrând crâșmele de-a-rândul, ca și pe vânzătorii de scrumbii și sărături spre a-și aduna dobânzile. Iar banul căpătat în palmă, îl aruncă îndată în gură.

Să te ferească Dumnezeu de oameni de aceștia cu limba veșnic ca sulița și cu gura hărțăgoasă și tăioasă ca trâmbița, de urlă mereu și piața și târgul de răcnetele lor.

VII.

LIMBUTUL

Limbuția este, într'un cuvânt, neputința cuiva de a-și stăpâni limba și dacă vreți un tip, iată-l:

Orice i-ai spune, dacă ai dat peste dânsul: „Ei, nu-i așa, zice el; stai să-ți spun eu toată istoria, cum a fost; și numai să m'asculți și ai să vezi, cum stă treaba". Iar

dacă îți urmezi vorba înainte, el te și oprește repede: „D'apoi aici mai este ceva de adaus, nu uita! Mulțumesc, că mi-ai adus aminte de asta! Mare lucru-i să ai cu cine sta de vorbă; că vezi de asta chiar uitasem. Dar bine ai mai prins toată chestiunea. Și, zău, de mult așteptam să văd, dacă o să ne potrivim din părere la urmă". Și cu veșnice întreruperi de acestea nu mai poți răsufla de răul lui. Iar dacă te-a dat gata pe tine, trece tot așa repede la alții, până când ajunge a se încălci la vorbă cu câte o grămadă întreagă de oameni adunați undeva spre a vorbi de treburile lor, silindu-i ca pe rând să-și ia lumea în cap, fugind care încotro. Intrând prin școli și prin arene, el tulbură copiii dela lecțiile lor, ținând mereu de vorbă pe învățători și maeștri de gimnastică. Dacă vrei să te desparți de dânsul se ține scai de tine petrecându-te până acasă. Dacă îl întrebi, ce s'a mai petrecut pe la adunare, el o începe dela frumoasa luptă oratorică de pe vremea lui Aristophan, ori dela alta de pe vremea lui Lysandru, și a Spartanilor; apoi trece la discursurile pe care le-a ținut el odată cu atâta succes înaintea poporului, aruncând pe unde poate și câte o săgeată asupra mulțimilor, până când cei de față, uitând pe ce lume sunt încep a clipoci de somn, căscând și apucând unul după altul care încotro. De gura lui la judecătorie nu poți judeca; la teatru nu poți asculta; la masă nu poți mânca. Deoarece pentru un limbut ca dânsul tăcerea e o imposibilitate, iar limba lui n'are odihnă ca peștele în apă; și chiar de i-ai spune că întrece până și ciripitul unei rândunele, el tot nu poate tăcea. Și nu se dă bătut nici în fața râsului copiilor săi, care clipocind de somn, îl roagă: „Tată, ia mai spune-ne vreo istorie, doar vom putea adormi îndată!"

VIII.

PLĂSMUITORUL DE ŞTIRI

Plăsmuirea este o înşirare de vorbe şi fapte închipuite, pe care plăsmuitorul vrea să le treacă drept adevărate. Priviţi-l:

Cum te-a întâlnit în cale te şi ia la întrebat, radios şi cu surisul pe buze, „Ei, da din cotro? Şi ce mai zici? Dar de întâmplarea de azi dimineaţă se vede, că n'ai auzit încă!" Apoi grav şi apăsat: „Cum, numai atâta? Şi câte mai sunt încă Doamne!" Şi fără a te lăsa să-i răspunzi: Zău, spune drept? Se poate, să nu ştii nimic? Ei atunci stăi, dragă, că am să-ţi spun lucruri mari, cum n'ai auzit de când eşti!" Şi, toi ce ştie el, porneşte ori dela un biet soldat, ori dela sclavul lui Asteios, flautistul; ori dela Lycon, misitul, abia ar fi sosit dela luptă. Căci, pentru ca de spusele lui să nu se îndoiască nimeni, el are nevoe de martori siguri. Şi spune deci pe mărturia lor, că Polyperchon şi Regele au fost biruitori, dar Casandru a căzut în prinsoare. Iar dacă-l întrebi: „Şi vezi una ca asta?" „Cum nu, dacă-i adevărată!" îţi răspunde îndată. Căci toţi ţipă în oraş, că vestea se lăţeşte în toate părţile; că toţi, — dar absolut toţi, sunt de aceeaşi părere, cum că lupta a fost un măcel general. Iar probă categorică sunt şi mutrele celor care stau în fruntea treburilor: „Nu le vezi cum s'au lungit şi s'au întunecat toate?" Şi unde mai pui, că el a aflat în taină, că ei ar fi ţinând ascuns, undeva într'o casă, pe cineva sosit acum cinci zile din Macedonia, care ştie toate cum s'au petrecut de-a fir a păr. Şi pentru ca toate să pară, că merg în picioare, amestecă în istoria lui şi exclamaţii patetice, ca: „Bietul Casandru! Nenorocitul! Şi cine mai era ca dânsul? Aşa i-a fost scris! Vezi puterea Destinului!

Dar te rog, nu mai spune la nimenea ; să rămâe toate între noi !". Şi o şi ia la fugă, ducând vestea la alţii.

Şi rămâne să te miri o viaţă întreagă de oameni ca aceştia. Ce vor ei cu veşnicele lor plăsmuiri mincinoase ? Căci pe de o parte trăesc în minciună, iar pe de alta n'au niciun folos de pe urma ei. Ba, la câţi nu li s'a şi întâmplat, că pe când băgau lumea în sperieţi prin localurile de bae cu braşoavele lor, să li se fure hainele uitate ! Şi tot aşa, alţii, câştigând mereu pe la Portie cele mai strălucite victorii pe uscat şi pe apă, s'au trezit a doua zi condamnaţi greu, în lipsă, la un proces, de care uitase. Şi ce să mai zicem de cei care, cucerind cu vorba cetate după cetate, li se arde acasă, aşteptând, mâncarea pe foc !

Blestemat neam de oameni, într'adevăr.

Şi totuşi nu există hală, mahala ori local, în care să nu-i vezi cu duiumul, din zori şi până noaptea târziu ameţind mereu lumea cu plăsmuirile lor, care de care mai mincinoase !

IX.

NEOBRAZATUL

Neobrăzarea este, într'un cuvânt, disprețul oricărei păreri pentru folos ruşinos. Şi iată un neobrăzat :

Înainte de toate, dacă te-a înşelat odată amarnic, să ştii că tot la fine vine din nou, să-l mai împrumuţi a doua oară. Când aduce sacrificii Zeilor, el aduce feţmuşel acasă carnea rămasă, punând-o la păstrare în saramură, şi se duce să mănânce pe la alţii. Acolo, cheamă sclavul, cu care a venit şi luând carne şi pâine de pe masă, i le întinde zicând în auzul tuturora: „Ia dă-le pe gât, Tibic!" La târguitul cărnei, aminteşte casapului, cât bine i-a făcut el odată şi dându-se pe lângă cântar, pândeşte când poate arunca o bucată pe sub mânecă,

fie măcar un biet os pentru ciorbă și este încântat dacă treaba merge ; dacă nu, înhață dintr'un cui măcar un capăt de maț umplut și pleacă râzând, fericit.

Dacă are oaspeți și se duce să le facă rost de bilete de intrare la teatru, vine și el peste dânșii, fără bilet ; ba a doua zi mai aduce încă și copiii cu pedagog cu tot. Ai făcut o afacere bună : imediat îl auzi : „Ei, dar pentru mine nu iese nimic ?" Vine să-i împrumuți niște orz ori pac ; „Dar, vezi, ai să mi le duci și acasă !" La bac bagă singur găleata în căldarea cu apă fierbinte și cu toate strigătele băiașului, el și-o toarnă singur în cap, iar la plecare : „Iaca m'am spălat singur, fără tine, și cum vezi, n'ai bacșiș dela mine !".

X.

HÂRȘITORUL

Hârsenia este economia împinsă dincolo de orice limită. Și iată cam ce fel de om este hârsitul.

Fără a aștepta sfârșitul lunei, el și bate la ușa ta, cerând achitarea unei jumătăți de obol, procent cuvenit. La un ospăț el mănâncă pe când meseniĭ deșartă paharele, dar rămâne cel din urmă cu paharul de închinat Artemidei. Dacă după o cumpărătură i se prezintă socoteala : „Dar ce-mi mai umbli și cu fleacuri de astea ?" îți răspunde el. Dacă un servitor i-a stricat o oală, ori un blid, el i le și scade îndată mare din mâncare. Dacă a scăpat nevasta lui un biet bănuț pe jos, el întoarce toată casa pe dos, gata a scoate și podcala, numai să-l găsească. Dacă a vândut ceva, este cu neputință ca bietul cumpărător să mai poată câștiga un ban peste cost. Și apoi, să te ferească Dumnezeu, a rupe o smochină din grădina lui, ori a-i trece prin livadă, ori a ridica de jos o măslină ori o curmală căzută. Și mereu tot ceartă să vadă dacă pietrele de hotar dimprejur n'au fost cumva

mutate dela locul lor. A rămas un datornic o zi în urmă cu plata? Îl şi dă în judecată, cerând dobândă la dobândă. Îi vin neamurile la masă? Le pune dinainte bucăţele de friptură, de mai nu le vezi cu ochii. Se duce după cumpărături, dar vine cu mâna goală „că tare mai sunt scumpe toate!" Nevasta lui n'are voe să împrumute nimănui nici sare, nici feştilă de opaiţ, nici mărar, nici măgheran, nici orz, nici cordeluţe, nici colivă, „căci iaca din nimicuri de acestea mult bănet mai iese la sfârşitul anului!".

Pe scurt, la hârşiţi de aceştia lădiţele cu argintării coclesc; cheile ruginesc; hainele se rod scurtându-se până la şolduri; o biată sticluţă de untdelemn le este prea deajuns pentru frecat; părul le este mereu tuns chilug; încălţămintea nu se poartă decât dela amiază în jos, iar haina dată la curăţit rămâne să fie toată roasă cu hlei, mai bine decât să mai capete din nou pete şi să fie nevoe de curăţit a doua oară.

XI.

DESMAŢATUL

Desmăţarea nu e greu de definit ca un mod de glumă neruşinată, care caută să atragă atenţia cu orice preţ. Şi iată cam cum se poartă desmăţatul.

In faţa unor femei cum se cade, el îşi ridică poala, lăsând să i se vadă ceea ce nu se cade. La teatru aplaudă nebuneşte, când toţi au încetat. Pe actorii chemaţi cu aplauze el îi şueră. Când e tăcerea mai mare, el se tolăneşte pe spate şi cu un râgâit sgomotos întoarce toate feţele la o parte. La piaţă, în toiul târgului el se dă pe lângă tărăbile cu nuci, ori bobiţe de mirt şi ţinând vânzătorul de vorbă, tot şterge pe furiş şi dă pe sub mânecă, ce poate. Trece cineva, necunoscut, el îl strigă în gura mare pe nume. Vine altul alergând gră-

bit ; el îl oprește, ținându-l de vorbă cu fleacuri. Iese dela tribunal unul amărît de pierderea unui mare proces ; el îi aține calea felicitându-l. Din piață el cumpără și aduce toate singur. Flautistele le tocmește tot singur ; și pe toți, câți întâlnește în cale, îi poftește la masă, arătându-le ce aduce, și făcându-le cu ochiul. Se oprește apoi pe la bărbierie ori parfumerie și strigă în gura mare tuturora, că iaca, azi, așa i-a venit lui, să-și facă de cap !

XII.

TONTUL

Tonția este nepriceperea a ceea ce se potrivește, ori nu, la un moment dat, prin care cineva poate uimi pe cei cu care are a face. Și iată cum se arată tontul.

Tu nu-ți vezi capul de treburi ; el vine să-ți povestească ce și cum a fost viața lui ! Mândria lui geme scuturată greu de friguri ; el îi cântă afară un cântec de dragoste. Ai garantat un împrumut al cuiva și te-ai ruinat pierzându-ți toată averea ; hop și el, tot la tine, să fii garant și pentru dânsul. L'ai citat ca martor la judecătorie ; el vine curând după pronunțarea hotărîrei. Îl poftești la o nuntă ; el nu mai mântue cu critica sexului frumos.

Abia ai sosit dela un drum lung și greu ; el te îmbie la o primblare cu dânsul. A apucat cineva să vândă ceva, cum a putut ; hop și el imediat cu unul, care dă mai mult ! La adunare s'a închis discuția și s'au luat hotărîrile ; el se ridică și ia toată chestiunea dela capăt. Te îndeasă mereu cu servicii, pe care nu i le-ai cerut, dar din politeță nici nu le poți respinge. Te afli într'un prasnic la sfârșitul unui sacrificiu ; în toiul mesei el vine să-i achiți niște procente întârziate. Un sclav primește câteva bice de față cu dânsul ; el începe ime-

dat în gura mare o istorie cu un sclav al lui, care fiind biciuit tot așa s'a spânzurat. Aflându-se între doi la o încercare de împăcare, el întărîtă și mai strașnic unul contra altuia pe bieții oameni, care veniseră cu gând bun să ajungă la o înțelegere. Trecut cu băutura, el te înhață la joc cu dânsul, nedându-și seama, că abia îi sosit și nici n'ai apucat încă a gusta din vin.

XIII.

SECATURA.

S'ar putea defini cu o mare bună voință seacă în vorbă și faptă. Iată un tip.

Făgăduește mereu toate și nu face nimic. S'a luat undeva o hotărîre socotită de toți drept cea mai înțeleaptă; hop și el, de colo cu o părere anapoda, care se potrivește ca nuca în perete. Poftit la masă, el se amestecă pe la pivniță și face pe pivnicer să aducă mai mult vin decât pot bea oaspeții. Se întâmplă să se încaere undeva doi la bătae: numaidecât e în mijlocul lor, deși nu-i cunoaște pe niciunul. Ai greșit cumva calea: îndată vine și el să-ți arate o cărare mai bună: dar peste puțin bagi de seamă, că nu este în stare să găsească nici drumul bătut. La oștire se învârte mereu căutând să afle dela comandant ziua hotărîtă pentru luptă și cuvântul de ordine pe a doua zi. Alcargă să spue lui tată-său că mamă-sa este în pat. A oprit doctorul pe un bolnav de a bea vin; el pretinde că mai trebue încercat, până îmbată de a binelea pe bietul bolnav. A murit o femeie; el pune să sape pe mormânt pe lângă numele răposatei și locul ei de naștere și numele soțului și al tatălui și al mamei ei, cu adaosul „Toți au fost oameni de bine". Vine vorba de depus un jurământ. „Jurământ? zice el; dar ce, unde, când și cum, n'am jurat eu oare până azi?"

XIV.

HABAUCUL

Hăbăucia este, într'un cuvânt, incapacitatea în vorbă şi faptă. Şi iată cam cum se prezintă hăbăucul.

Făcându-şi calculele cu pietricele şi ajungând la rezultat el întreabă pe cel de alături: „Ei, cât face?". Are de mult un proces greu; la termen el uită şi pleacă la ţară. La teatru sforăe pe bancă şi rămâne dormind după plecarea tuturora. Mănâncă cu lăcomie şi dând să iasă noaptea afară, se trezeşte muşcat de câinele vecinului. Îi dai să strângă un lucru şi el ţi-l strânge aşa de bine, că nu-l mai poţi găsi.

I-aduci vestea morţii unui prieten, chemându-l la înmormântare: el se întunecă, plânge şi termină: „Apoi, să fie într'un ceas bun!" Vii să-i achiţi un împrumut: el nu vrea să primească banii, fără martori. În toiul iernei, el ocărăşte servitorul, că, de ce nu i-a cumpărat castraveţi verzi. Îşi sileşte mereu copiii la lupte şi alergări peste puterile lor, până-i dă gata. La câmp el îşi pregăteşte singur oala cu linte, dar punându-i sare de două ori, nimeni nu o mai poate gusta. Afară plouă cu cofa; el laudă farmecul tremurărei stelelor. Îl întrebi, câte înmormântări au trecut pe acolo spre ţintirim? „Ehei, să dea Dumnezeu, să ai şi tu şi eu atâtea!".

XV.

NECIOPLITUL

Necioplirea este lipsa de blândeţe în vorbire. Şi iată un necioplit, cum este.

Îl întrebi, unde este cutare? El răspunde: „Ia, nu-mi bate capul!" Tu îl saluţi: el nu răspunde. Când vinde ceva, în loc să spue cumpărătorului „cer atâta", el îl

întreabă: „Cât dai!" Îi trimeți la o zi mare un dar; „ei, știu eu, asta nu-i degeaba!" zice el. L-ai lovit, l-ai împins, ori l-ai călcat, din greșală; la dânsul nu este nici scuză, nici iertare. Îi ceri un împrumut prietenesc; „Nu dau nimic", răspunde el: iar peste puțin se întoarce și dă, mărîind: „Ia, bani pierduți!". Și la toate pietrele, de care se lovește pe drum, le trage câte o sudalmă. Să-l fi văzut cineva așteptând pe altul din urmă, ori să-l fi auzit cântând, ori recitând vreo strofă poetică, ori prinzându-se în joc. — ferească Dumnezeu! Ba parcă mai-mai nici de Dumnezeu n'a auzit în viața lui!

XVI

SUPERSTIȚIOSUL

Superstiția este, pe cât se pare, o frică mare de puterile divine și iată felul de purtare al superstițiosului.

În ziua Hoelor, după ce s'a spălat pe mâni și s'a stropit cu aghiasmă, el iese dela templu și umblă toată ziua cu o crenguță de măslin în gură.

A trecut o nevăstuică de-a-curmezișul drumului? El nu mai face un pas până trece altul, ori n'a aruncat înainte trei pietricele. A zărit un șarpe în casă? Dacă e unul boghiet, face rugăciuni la Sabazios; dacă e unul consacrat, înalță numaidecât pe locul acela un altar mic. Când trce pe dinaintea pietrelor unse de pe la răspântii, varsă peste dânsele toate sticluțele cu untdelemn, ce are, și nu trece înainte decât după ce a stat mult în genunchi în fața lor. I-au ros șoarecii un sac de făină? Repede la gâcitor, ca să vadă ce-i de făcut. Iar dacă acesta îi zice să-l dea la cârpit, el tot nu se lasă până nu face un sacrificiu de purificare în toată forma. E în stare, să-și ție casa într'o purificare nesfârșită, temându-se să nu fie atinsă de Hecate, cu duhurile ei rele. Aude cucuveica în cale? Îndată se oprește și nu mai face un pas, până

n'a rostit formula: „Mare este Athena!" Nu păşeşte peste un mormânt, nu se apropie de un mort, ori de o bolnavă, „ca să nu se spurce cumva, Doamne fereşte!".

La 4 şi la 20 ale fiecărei luni el pune pe ai săi, să-i aducă vin cald; apoi aduce creguţe de mirt, tămâe şi turte sfinţite şi stă toată ziua în casă, aşezând cununi pe chipurile lui Hermafrodit. Cum a visat un vis, repede e la tâlcuitori, la gâcitori, la vrăjitori, ca să vadă la ce zeu sau zeiţă trebue să facă rugăciuni. In fiecare lună, pentru a-şi înnoi iniţierea, îl vezi ducându-se la preoţii orfici cu soţia, sau, dacă ea nu poate, cu dădaca şi copiii. Pe malul mării îl vezi pururea pierdut în migăloase spălături nesfârşite. A zărit cumva, vreunul dintre aceia ce umblă pe la răspântii încununaţi cu usturoi? Repede e în casă, turnându-şi apă din cap, până în picioare şi cheamă vrăjitoarele ca să-l purifice cu ceapă de mare ori cu un căţeluş mort rotit împrejurul lui. In fine, dacă vede un nebun ori un epileptic, intră în toţi sperieţii şi-şi stupeşte mereu în sân.

XVII.

CÂRTITORUL

Cârtirea este o dispoziţie de nemulţumire a cuiva faţă de tot ce i se dă. Şi iată un cârtitor:

Ca prieten bun trimeţi o parte din masa ta la o zi mare; „Va să zică, stăpânu-tău, zice el aducătorului, nu mă crede vrednic de ciorba şi vinul lui, deoarece nu mă poftеşte la masa lui!" Mândra lui îl sărută, desmerdându-l: „M'aş mira, să vie asta din suflet", zice el. Dă vina pe Dumnezeu, nu că n'a plouat, dar de ce n'a plouat mai de mult. Găseşte pe drum o pungă: „Ei, da de ce n'ar fi găsit o comoară?" A cumpărat ieftin un sclav bun, după o lungă târguială: „Marfă ieftină, marfă rea!" zice el. „Bucură-te, că ţi s'a născut un copil",

îl vestește cineva: „Atunci, mai adaugă, că s'a dus jumătate din averea mea, ca să fie adevărul întreg!" zice el. A câștigat un proces cu unanimitatea voturilor: „Ei, dar ai lăsat atâtea motive la o parte!" împută el apărătorului. Mai mulți prieteni pun mână dela mână ca să-i vie în ajutor cu un împrumut. „Ei, acum ești mulțumit? îl întreabă unul: „Mulțumit? Și de ce? Că rămân dator cu atâta amar de bani pe atâta timp? Și încă și cu atâta recunoștință pe deasupra?" răspunde el.

XVIII.

NEÎNCREZĂTORUL

Neîncrederea este înclinarea de a bănui toată lumea de necinste. Și iată un neîncrezător.

Trimite băiatul la târguit, dar trimete și pe altul pe urma lui ca să vadă ce prețuri a plătit. La drum poartă banii la dânsul și la ficcare stadiu se oprește ca să socotească din nou, câți mai are. Suindu-se în pat, întreabă nevasta, dacă a închis bine sipetul; dacă lădița cu argintărie este bine încuiată; dacă s'a tras bine zăvorul la poarta de din dos. „Cum nu? Toate s'au făcut cum trebue", răspunde ea, sigură de sine. Totuși el sare din pat desbrăcat, aprinde lampa și aleargă desculț, cercetând cu ochii lui toate de-a-rândul; și mai-mai să nu poată închide ochii de grijă nici după aceea! Îi datorești niște bani; el cere să-i aduci martori, când îi aduci procentele, pentru ca nu cumva odată și odată să-i tăgăduești capetele! La curățit haina, el nu o dă celui mai meșter, ci aceluia, care i se pare mai sigur. Ca să-ți împrumute el argintărie, — nici de gândit. Doar numai dacă ești prieten ori rudă de aproape; și atunci mai-mai că ar trece-o prin foc, cântărind exact bucățică cu bucățică și vorba e: „Ce garanție dai?" Sclavul luat cu dânsul trebue să meargă înaintea lui și nu în urmă, ca nu cumva să piară undeva! Dacă la o afacere cumpărătorul îl

întreabă : „Când să achit prețul, căci acum nu prea am timp ?" „N'ai grijă", răspunde el. „Mă țin cu de tine, până vei avea timp !"

XIX

NESPALATUL

Nespălarea este uitarea de grija corpului până a ajunge grețos pentru alții. Iată un specimen.

Plin de lepră și de bube rele și cu unghiile negre, el iese la plimbare. „Acestea-s, zice el, boale moștenite ; și iata și bunicul le-au avut ; în familia noastră nu se poate furișa ușor un strein !" O rană la picioare, ori o julitură la degete, el le lasă, din nepăsare, să se infecteze regulat. Are subsuorile păroase ca un animal, până mai către coapse, iar dinții toți negri și stricați, de ți-i greu să te uiți la dânsul. Și ca să nu lipsească nimica, își mai suflă și nasul între degete la masă. Când jertfește, se mânjește de sânge. Când vorbește, te stropește cu balele. Când bea, îți râgâe în nas. Acasă la dânsul: pat murdar, femeie murdară. In bae : untdelemn rânced. La adunare vine cu tunică de iarnă și manta de vară, toată numai pete. Când mamă-sa se duce la augur, el rostește cuvinte ce menesc a rău. In mijlocul jertfei și al rugăciunilor el scapă jos potirul, râzând, ca și cum ar fi făcut mare lucru! Ascultând o flautistă, ajunge s'o aplaude el singur și, îngânând melodia, începe a o mustra că a terminat prea degrabă. Și vrând să stupească pe deasupra mesei, își trimete stupitul drept în băiatul ce aduce paharele cu vin.

XX.

NESIMȚITORUL

Nesimțirea este, într'un cuvânt, o purtare nevătămătoare, dar plictisitoare. Și iată cum se cunoaște nesimțitorul.

Abia ai adipit de somn: el te deșteaptă sgomotos „ca să mai stăm o leacă de vorbă!".

Stă corabia gata numai-numai să pornească; el te ține cu vorba ca scaiul. Vii să-l vezi; el zice s'aștepți să-și mănînce întâi primblarea. Ca prieten el îți ia copilul din brațele dadacei, îl hrănește cu bucățele mestecate din gura lui, îl desmiardă, îl alintă cu țăcăitul sărutărilor și-l chemă „Mărgăritarul tatei!". La masă povestește, cum a luat niște buruene, care i-au adus o pântecărie strașnică și să fi văzut, că diareea lui era mai neagră decât sosul cela de pe masă! Este în stare, să întrebe în gura mare: „Ia spune-mi, mamă, ce impresii ai avut în ziua nașterei mele, când m'ai făcut! Apoi răspunzând el singur în locul ei, zice că, bucurie și suferință în același timp, dar că aceste două contrarii sunt soarta întregei omeniri. Invitat la masă, el povestește cum acasă are o cisternă cu apă foarte rece; că grădina îi dă din belșug legumele cele mai fragede; că are un bucătar care face bucate minunate; că, apoi, casa lui este o adevărată ospătărie pururea plină și că prietenii lui sunt ca niște saci fără fund: oricât ai turna într'înșii, nu-i mai umpli niciodată!

Dacă dă el o masă, laudă singur înaintea mesenilor hazul ghidușului său și, îndemnându-i cu paharele, îi asigură că a luat toate măsurile, ca petrecerea să fie cum n'a mai fost și nu-i nevoe decât de un semn din partea lor, pentru ca băiatul să aducă și o flautistă. „Ea să cânte, iar noi să ne dăm peste cap!"

XXI.

ÎNFUMURATUL

Înfumurarea este, pe cât se pare, o dorință oarbă de distincție cu orice preț.

Iată un tip:

Invitat la o masă, el vrea numaidecât primul loc lângă gazdă. Ca să tundă părul fiului său la majorat, unde credeți că îl duce? La Delfi! Iar, ca să iasă pe stradă, de ce credeți că are absolută nevoe? De un sclav negru! Când achită valoarea unei mine (= 100 drahme) el nu plătește decât cu bani noi-nouți! Acasă are o gaiță îmblânzită, căreia i-a cumpărat o scărișoară și un scutișor de bronz, pentru ca să aibă pe ce țupăi în sus și în jos. A adus jertfă un bou? Atunci țintuește deasupra intrării casei pielea capului, împodobită cu fel de fel de cordelușe, pentru ca nimenea să nu poată trece, fără a ști, că el a sacrificat un bou! Întorcându-se dela o plimbare călare, el întinde sclavului costumul de călăreț, ca să-l ducă acasă, dar aruncându-și mantaua pe umeri el pleacă să-și plimbe pintenii prin Piața publică. Dacă i-a murit un cățeluș de Malta, pe care îl avea, îi ridică un mormânt cu o coloană mică deasupra pe care sapă cuvintele: „De neam dela Malta". Dacă a închinat un deget de bronz la picioarele lui Asclepios, nu mai este zi, în care să nu-l lustruiască, împodobindu-l cu flori și stropindu-l cu parfumuri. Dacă face parte din Prytaneu, se face luntre și punte pe lângă colegi, să fie el însărcinat cu strigarea sacrificiului. Și atunci cu mantaua strălucitoare și cu capul încununat, el înaintează majestos înaintea poporului: „Voi, cetățeni ai Athenei, iată noi, Prytanii, adus-am astăzi Maicei Zeilor, Jertfa Laptelui: sus se arată semnele binelui, de care, voi să aveți parte deapururea!" Și terminând, se duce acasă să povestească nevestei extraordinarul succes, pe care l-a avut. Își tunde regulat părul cu îngrijire; are grijă mare de albeața dinților; este totdeauna la îmbrăcăminte după ultima modă și totdeauna parfumat. În Piața publică se învârtește mai ales pe lângă bănci și bancheri. Dintre gimnazii visitează mai ales pe acelea în care se formează efebii. La teatru

nu stă, decât alăturea de loja generalilor. Nu prea cumpără pentru sine, dar este veşnic cu gândul la cadouri pentru alţii, mai ales de departe ; de aceea, mereu expediază, când masline la Bysanţiu ; când câini de Laconia la Cyzic, când miere de Hymet la Rodos. Nici vorbă că are grijă, ca tot oraşul să ştie de toate acestea.

Este totdeauna la ordinea zilei, ba cu maimuţoiul pe care îl creşte ; ba cu papagalul adus de curând ; ba cu porumbeii de Sicilia ; ba cu arşicele de gazelă ; ba cu sticluţele bombate de Thurium ; ba cu bastoanele răsucite spartane ; ba cu covoarele cu figuri persane. Are apoi o mică sală de gimnastică, cu joc de mingii aşternută cu nisip şi mereu se dă peste cap, ca s'o poată închiria, când sofiştilor ambulanţi, când maeştrilor de scrimă, când muzicanţilor vestiţi, pentru producţiile lor publice. La toate, dar totdeauna ceva mai târziu, soseşte şi el în timpul şedinţelor pentru ca toţi cei de faţă să zică : „Iată-l, acesta e stăpânul sălei !".

XXII.

CĂRPĂNOSUL

Cârpănoşia este lipsa de demnitate când e vorba de bani de cheltuit. Şi iată un cârpănos :

A ieşit învingător la concursul de tragedie : închină lui Dionysos o scândurică de lemn, cu numele său deasupra. In Adunarea Poporului se face apel la punga tuturor ; el se scoală încetişor şi piere pe uşă. La nunta fiicei sale, el vinde pe bani carnea dela jertfă, lăsând numai partea cuvenită preoţilor ; iar personalul de serviciu necesar nunţei, el îl tocmeşte fără hrană. Dacă cumva este căpitan de corabie, el se culcă pe punte, învălindu-se cu pătura cârmacului, ca să cruţe pe a lui. La Sărbătoarea Muselor el opreşte copiii dela şcoală sub cuvânt că ar fi bolnav, spre a scăpa de plata obo-

lului cuvenit. Vine din piață aducând singur carnea în poala mantiei și legumele la subsuoară. Când și-a dat haina la spălat, nici gând să mai aibă cu ce ieși din casă. A zărit pe vreun prieten cu o listă de subscripție? Repede cârmește drumul și piere nevăzut pe prima stradă lăturalnică. Nevasta i-a adus o zestre mare și poate ar avea nevoc măcar de o servitoare; el îi tocmește o felișă, ca să meargă pe lângă dânsa în târg. Încălțămintea lui — petec peste petec. „Da-i tare ca cornul!" le asigură ei. Când se scoală dimineața, el singur mătură casa și tot singur face paturile. La teatru se așază pe mantaua veche întoarsă pe dos, pe care și-o așterne singur aducând-o de-acasă.

XXIII.

LĂUDĂROSUL

Lăudăroșia este, fără îndoială, amăgirea altora cu lucruri, pe care cineva nu le are. Iar aspectul lăudărosului este așa:

Stând în picioare, drept, pe iezetura portului, el povestește mereu streinilor, ce de-a mai capitaluri are el pe mare, trece apoi la discuție asupra comerțului maritim și a formidabilelor câștiguri, pe care le aduce, judecând numai după veniturile pe care le încasează numai el, personal; după care trimite repede băiatul pe la bancă, unde, firește, nu are nicio drahmă. În călătorie te amețește cu luptele la care a luat parte alături cu Alexandru; cu dragostea deosebită a acestuia pentru dânsul și cu mulțimea cupelor bătute cu pietre scumpe, pe care le are de atunci acasă. D'apoi artiștii Asiei? După părerea lui, sunt așa de superiori că nici n'au a face cu artiștii Europei. Și totuși, el n'a călcat niciodată un pas afară din Athena. Unde mai pui, că, în trei rânduri a primit scrisori dela Antipater, rugându-l să vie în Macedonia: că i s'a propus să importe

de acolo câtă lemnărie vrea fără vamă. El însă n'a vrut. S'ar fi găsit de sigur vreun pârîtor, care să-l dea în vileag, că prea stă bine cu Macedonenii. D'apoi foametea cea mare, când el a dat singur pentru ajutorul săracilor peste cinci talanți (= 30.000 drahme)! „Căci așa-i inima lui: el nu poate zice niciodată *nu!*". Și pentru mai multă încredere, tot adăugând cu ajutorul tăbliţelor de calcul ale unui vecin după fiecare sumă numele unui pretins datornic, el ajunge la un total de cel puțin 10 talanți (= 60.000 drahme)! Și toate acestea numai pe veresie, fără procente. Unde mai pui apoi corăbiile înarmate pe seama lui și prestațiile în folosul țării an cu an? In târgul de cai el pune să i se aleagă la o parte cei mai frumoși, făcându-se că vrea să-i cumpere. Pe la marile *magazine* de croitorie zice că e dispus a cheltui până la 2 talanți (= 10.000 drahme) spre a-și pune garderoba la curent cu ultima modă. Păcat numai, că dobitocul de băiat a uitat să ia de-acasă banii de achitat! In casă nu-i decât un simplu chiriaș; dar mereu înșiră la toți, cei care nu știu, că îl doare inima, fiind nevoit să vândă așa bunătate și frumusețe de casă părintească, devenită absolut neîncăpătoare pentru marile recepții, la care il obligă înalta sa situație actuală!

XXIV.

ÎNGÂMFATUL

Ingâmfarea este punerea de sine-și mai presus de toate. Vreți să-l vedeți? Iată-l:

Ești grăbit și ai nevoe mare să-l vezi: el dă răspuns, să vii mai deapoi, după amiază, când va ieși la plimbare. De servicii nu-și aduce aminte decât de cele făcute de dânsul altora, dar niciodată de cele făcute lui de alții. Rugat să se pronunțe într'o chestiune ca arbitru, el dă hotărîrea pe drum, în treacăt. Dacă o aîe-

gere pentru o însărcinare cade asupra lui, el se scutură regulat zicând că timpul lui e prea scump pentru așa ceva. Niciodată nu merge el întâi în vizită la cineva. Oamenilor de afaceri și lucrătorilor le spune să vie mâine, desdimineață. Pe stradă pășește pururea țanțos, fără o vorbă pentru nimeni, trecând înainte când cu ochii în pământ, când cu nasul în vânt. Cu prietenii, care vin să-l vadă, nu bine-voește a sta singur la masă: cel mult le dă pe cineva de ai casei, ca să aibă grijă de dânșii. Într'o vorbă el nu vine niciodată, fără a se fi anunțat de mai înainte. La masaj, la bae și la masă el nu primește pe nimeni. Când reglează o socoteală cu cineva, el pune sclavul să facă adunările, să stabilească rezultatele și să le treacă la catastif în cont. Într'o scrisoare el n'ar scrie niciodată: „Ai fi foarte amabil, dacă ai face așa"... ci „Așa să faci, ai înțeles?" ori „trimet la tine ca să-mi spui, dacă n'ai putea să..." ci „vreau numaidecât așa și nu altfel... și numaidecât, ai înțeles?".

XXV.

SPERIOSUL

Sperierea este, pe cât se pare, o slăbire a sufletului, venită din frică. Și iată cam cum se prezintă speriosul:

Pe mare pentru dânsul toate stâncile din zare sunt corăbii de pirați. Cum se umflă valurile, întreabă mereu tremurând, dacă toți călătorii și-au făcut din vreme rugăciunile; apoi cu ochii către cer, el întreabă mereu cârmaciul: „Ei, am scăpat la larg? Și ce zici de semnele timpului?" Dela o vreme spune vecinului că a visat un vis de care se simte tare alarmat. Apoi, nici una nici două, începe a se lăsa cu pielea goală, dând pe rând hainele sclavului. În fine, se roagă să fie dat jos la primul port din cale. La războiu din clipa când începe pedestrimea harța, el și cheamă pe ai săi pe lângă dânsul,

ca să stea mai întâi în observație, spre a vedea dacă este vorba, într'adevăr, de arătarea dușmanului, căci poate nu este el... Apoi auzind ureșul luptei și văzând cum cad luptătorii înainte, el spune celor de față, că, uite, în grabă, a uitat să-și ia sabia... Aleargă apoi într'o fugă la cort, de unde face vânt sclavului, ca să i-o caute, pe când el o ascunde sub perină și zăbovește, făcându-se că o caută mereu în toate părțile. Dar iată, că un prieten al lui este adus rănit în tabără ; repede este la dânsul cu toate încurajările ; îl apucă în brațe spre a-l sprijini ; apoi îi acopere rana, îl șterge de sânge, și se așază jos la capul lui, apărându-l de muște. Într'un cuvânt, la toate e gata, numai la luptă nu-i stă gândul de loc. Iar dacă trâmbița sună cu furie atacul, el se tot învârte prin cort mârîind : „Da mâncate-ar corbii ; că nu mai are omul acesta cap, să se odihnească o leacă de țipetul tău !" Și nu mult și iată-l și pe dânsul, plin de sângele din rana altuia, alergând înaintea învingătorilor, care se întorc și povestind înflăcărat cum, punându-și viața în cumpănă mare, a scăpat un prieten dela moarte sigură. Și aducând în fața rănitului pe toți cei din neamul și tribul său, el spune și arată la fiecare pe rând că „iacă el, și numai el, cu mâinile lui, a adus rănitul în cort".

XXVI.

ABSOLUTISTUL

Tendința absolutistă este, pe cât se pare, dorința de putere și avere. Și iată cam cum se prezintă absolutistul.

In ziua când poporul discută asupra alegerei celor ce trebue să ajute pe Arhont, spre a pregăti procesiunea cea mare, el se ridică la tribună și cere să li se acorde depline puteri ; apoi, dacă s'au propus zece nume, el susține că unul singur este deajuns „Cu singura condiție, adaugă el, ca acela să fie un *om* !" Din toată opera

lui Omer, el ține minte numai acest vers (singurul, de altfel) :

„Nu-i bine cu capete multe ; ci unul să fie la cârmă!"

Apoi la orice moment el are în gură formule ca acestea : „Trebue să ne adunăm singuri, noi în de noi, pentru a hotări în această chestiune. La o parte cu mulțimea și cu adunarea poporului ! Să încetăm de a mai aspira la măriri și să nu mai primim dela acești oameni nici insulte, nici onoruri ! Din două, una : ori se duc ei, ori plecăm noi din Cetate !". Încolo absolutistul nu iese pe stradă decât pe la amiază. Cu mantaua în falduri, cu barba tăiată potrivit, cu unghiile tăiate frumos, el trece înainte. „Denunțătorii, declară el dramatic, ne fac viața imposibilă în Cetate ! În tribunale au ajuns să ne judece gloata, care-și bate joc de noi !

Nu înțeleg de loc pe oamenii, care mai fac azi politică ! Mă rog, ce vreau ei ? Cine zice popor, zice doar nerecunoștință : cât îi dai, îl ai ; nu-i mai dai : nu-l mai ai ! Și ce umilință, să ai de stat în Adunare alături cu cine știe ce nespălat răpănos ! Și când se va termina oare pacostea dărilor și înarmărilor de vase, care ne doboară?

Afurisită lepră și demagogia aceasta ! Și închipue-ți, că tocmai Thescu este cel dintâi capul nenorocirilor noastre din ziua, când concentrând toată populația celor douăsprezece orașe laolaltă, a dat la o parte toate regalitățile ! De aceea și-a meritat soarta : popor a ridicat, poporul l-a alungat !" Și tot așa înainte, mereu cu păreri de acestea susținute când înaintea streinilor, când în fața celor de o părere și de un partid cu dânsul.

XXVII.

CEL CU INVAȚATURA TÂRZIE

Invățătura târzie s'ar putea numi deșteptarea cuiva la învățat, când i-a trecut vremea. Și iată cam cum se arată un astfel de om.

La 60 de ani el memorează strofe poetice, dar când să le spue pe de rost, le pierde șirul și rămâne cu gura căscată. Dela băiatul său el caută să învețe instrucția militară : „La dreapta ! — La stânga ! — Semi-ocolire!" La Sărbătoarea Eroilor el se înscrie cu taxă alături de tineret spre a putea lua parte la alergarea cu torțe aprinse. Fiind invitat la un sacrificiu în templul lui Hercule aruncă mantaua de pe umeri și trage el singur boul, ca să întindă gâtul la cuțit. Nu-și mai află loc din arenă în arenă pentru a învăța lupta. La corturile de prin iarmaroace el cască gura la trei-patru reprezentații în șir, doar va prinde ceva din cântecele lor. La Misterele lui Sabazios el caută să capete prin atitudinea lui admirația preotului, care i le destăinuește. Îndrăgind o curtezană, dă năvală înlăuntru sfărmându-i ușa, mănâncă o bătae strașnică dela un rival și se alege cu un proces. Împrumutând un cal spre a merge călare la țară, socoate că n'ar strica cu această ocazie și câteva exerciții de călărie, cade și se alege cu capul spart. Membru al Societății Decadiștilor, el dă un banchet acelora dintre colegi, care au meritat ca și dânsul titlul de „Promotori" ai operei. Se exercită, luând atitudini de statue în fața sclavului său. Întrecându-se din arc și din lance cu pedagogul copiilor îi dă lecții ca unui începător. În localurile de băi își tot rotește șoldurile, răsfoindu-se împrejur, pentru ca să-l vadă toți, că are educație. Când vine la cornrile de dans femeiești, încearcă să imite pașii lor, lălăind singur bătăile tactului.

XXVIII.

BÂRFITORUL

Bârfirea este o pornire rea a sufletului arătată prin vorbe. Și iată cam cum se arată bârfitorul.

Îl întrebi, bunăoară : „Ce zice de Curare ?" — Ei,

răspunde el, atunci s'o luăm dela capăt, ca istoricii. Am să încep deci din capul locului cu familia lui. Tatăl său era la început Sosias ; la oaste a devenit Sosistrat ; în registrele civile a ajuns Sosisdemos. Dar mama ? Nici mai mult, nici mai puțin decât cucoană mare din Tracia. O chemamă, săraca, Krinokoraka, căci așa se chiamă cucoanele de neam mare în țara aceea. Iar acesta, de care mă întrebi, ce poate fi oare decât fiul vrednic de astfel de părinți ? Un rău, numai bun de pus în streang ! Și dacă-l întrebi : „Dar femeile acestea din casa de alături ?" — „Cum, tu nu știi nimic ? Atunci stăi să spun ce știu eu !" Și începe : „Ticăloasele acestea înșfacă până și trecătorii de pe stradă. E o casă în care, picioarele se ridică sus de tot ! Și să nu crezi că-i așa, o vorbă goală : se țin de oameni ca și cățelele pe toate străzile. Niște puițe, în toată puterea cuvântului ! Bate numai la poarta din dos și vezi cum vin singure îndată să deschidă !" Dacă te aude scăpând un cuvânt rău de altul, repede vine să-l completeze. „Omul acesta nu poate fi nimănui mai urât decât mie : uită-te numai la dânsul și-ți trece de toate ! Cât despre ticăloșia lui, nici că mai are pereche! Închipuește-ți, că femeia lui i-a adus o zestre mare de nu știu câți talanți și i-a mai dat și un fiu pe deasupra, el nu-i dă decât trei bănuți pe zi pentru hrană și nu-i dă voe să facă decât numai băi reci în toiul lui Decembrie !".

Ai fost într'o societate și la un moment ai plecat : nici n'ai apucat a ieși bine și el te-a și luat în primire în lipsă. Dar dacă a apucat a da drumul gurei, să știi că tot neamul tău este depănat și scărmănat pe rând. De altfel de gura lui nu scapă nici prietenii și nici rudele, — ba nici chiar morții din morminte ! Numai că aceasta se chiamă la dânsul sinceritate, democrație, independență ! Și nici că există la dânsul plăcere mai mare de cât asta.

Şi iată cum mâncărimea gurei rele duce prostia omenească până la ieşirea din fire.

XXIX.

PRIETENUL RAILOR

Simpatia pentru cei răi nu este decât atracţia răului. Şi iată modul de prezentare al prietenului celor răi.

Dacă există indivizi osândiţi pentru crime şi scoşi din rândul oamenilor de treabă, el tocmai dintre aceştia îşi face societatea lui, căutând ca prin intrarea la şcoala lor să ajungă mai de temut în lume. Vine vorba de un om cinstit? „Cinstea nu există în natură, susţine el; oamenii sunt doar toţi tot una şi este o gogomănie fără margini, să vorbeşti în lumea asta de „un om cinstit"! În realitate, strigă el, omul rău nu este decât un om liber, care dă cu piciorul aşa numitei morale de toate zilele. Şi dacă pluteşte asupra cuiva vreo bănuială de acestea, e de părere, că chiar dacă, pe ici, pe colo ar fi câte ceva adevărat, el are pentru întreg cazul acesta rezervele lui. „Este vorba doar de un băiat isteţ, bun camarad şi care ştie să se descurce!" Şi asigură, că drept vorbind, el n'a întâlnit încă în viaţa lui un om mai de nădejde. Are un ticălos de dat seamă în faţa unei adunări, sau de apărat în faţa unui tribunal? Dela început el este de partea lui, şi cu tot sufletul: „Mă rog, ce judecăm noi aici, omul sau fapta? Dar ce este oare omul acesta, decât câinele credincios al Poporului? El stă doar de strajă, cu credinţă, pentru a-l apăra de cei răi. Şi cine va mai înfrunta oare ura pentru binele general, dacă noi călcăm în picioare un astfel de om?" Şi astfel el devine patronul legal a tot ce este lepădătură streină; şi tot el e apărătorul tuturor faptelor rele; iar, dacă mai vine şi vremea să fie el singur judecător, te uimeşte cu răutatea otrăvită ce o pune în acuzarea reciprocă dintre cei ce se judecă.

Într'un cuvânt dragostea răilor aduce după sine înfăptuirea răului ; pentrucă, bine zice proverbul, că răul la rău trage !

XXX.

AVARUL

Avariția este urmărirea cu orice preț a câștigului, oricât de murdar. Și iată cam cum se înfățișează avarul.

Te poftește la masă, dar te lasă fără pâine. Nu apucă un strein a trage încă bine la casa lui și el îi și stoarce un împrumut. Dacă are de împărțit carnea de pe urma unui sacrificiu, el este de părere, că cine împarte are parte la dublă parte, pe care o și dă la o parte. Dacă are vin de vândut, întâi îl amestecă cu apă, chiar pentru prietenii săi. Ca să vie cu familia la teatru, așteaptă până când Direcția acordă intrarea gratuită. Dacă ia parte la vreo solie în străinătate, el lasă acasă indemnitatea de călătorie acordată de Stat și trăește apoi din împrumuturi dela colegi. Dacă are cu dânsul un sclav îl omoară pe drum, cu încărcătura peste puterile lui ; iar cu hrana, sub nevoile lui. Din darurile primite în cursul soliei, el cere partea lui, ca s'o vândă. La bae strigă la sclavul, care îl freacă : „Dar ce, untdelemn rânced mi-aduci mie, tâlharule ?" Și dintr'o mișcare se și face stăpân pe al vecinului. Au găsit servitorii lui niște bucățele de aramă pe drum ; cere și el partea lui. „Dacă-i pleașcă, pleașcă să fie, pentru toți !" strigă el. Dându-și haina la spălat, împrumută alta dela un prieten, care moare alergând până s'o mai poată scoate înapoi. Și câte altele ca acestea! Hrana la ai săi o împarte el singur cu oca phidoniană, cu fundul bombat înlăuntru și rasă amarnic, ca să nu întreacă un fir măcar deasupra. Dacă i se pare că un prieten a cumpărat un lucru ieftin, e în stare să i-l ia cu hapca și să-l vândă el

cu câştig. Achitând o datorie de 30 Mine (= 3000 drahme) el cere o reducere de 4 drahme! Dacă din cauză de boală i-au lipsit cumva copiii dela şcoală, el reduce din plata învăţătorului partea cuvenită; iar în Februarie şi Martie, fiind multe sărbători, el nici nu-i mai trimete la şcoală, scăpând astfel de toată plata datorită. Dacă unul din sclavii săi, învoit a lucra pe la alţii, îi aduce datoria cuvenită în bani de aramă, el pretinde şi diferenţa de curs la valuta în aur, pe deasupra. Şi tot aşa în socotelile cu administratorul proprietăţei sale. Dacă primeşte la masă pe membrii fratriei sale, el cere şi partea de carne pentru casa lui; şi dacă tot au mai rămas încă pe masă câteva sfârcuri, supte şi mozolite, el le numără exact şi le trece pe o listă, ca nu cumva să piară în gura sclavilor. Dacă călătoreşte cu nişte prieteni, pune îndată stăpânire pe sclavii lor, iar pe al său îl trimete la câştig, pe care însă nu-l pune la casa comună. Dacă a avut loc în casa lui un banchet cu plată, el pune în socoteală cele mai mici lucruri: lemnele, lintea, oţetul, sarea, untdelemnul pentru opaiţ. Dacă un prieten îşi măritä fata, el piere îndată din localitate, cu câteva zile înainte de nuntă, scăpând astfel de darul obişnuit. Dela prieteni împrumută regulat lucruri de acelea, ce nu numai că-ţi vine greu a le mai cere, dar parcă ţi-i groază a le mai primi înapoi.